

Kortere anmeldelser

Slægter, Skjolde, Steder. Festskrift til Knud Prange 6. juni 1990. Redigeret af TOMMY P. CHRISTENSEN, JENS VILLIAM JENSEN, VAGN SKOVGAARD-PETERSEN og ALLAN TØNNESEN. Odense Universitetsforlag. Odense 1990. XVI + 291 s. Ill. 260 kr.

Knud Prange er leder af Lokalhistorisk Afdeling ved Københavns Universitet, som har til huse i Landsarkivet for Sjælland. Herved er forbindelsen fastholdt til hans tidligere arbejdsplads, arkivvæsenet. Pranges egne forskningsfelter afspejles i festskriftets tre dele med henholdsvis personalhistoriske, heraldiske og lokalhistoriske studier.

De fleste er dybtgående detailstudier inden for de tre temaer. Nok så spændende er imidlertid de artikler, hvor forfatterne har valgt at præsentere værdifulde kildegrupper, som ikke er tilstrækkelig kendte af forskningen. Det drejer sig om Tage Kaarsteds fine omtale af »Ordenskapitlets samlinger som kilde til dansk personal- og lokalhistorie« (hele 35.000 levnedbeskrivelser!), om Harald Jørgensens »Kystpolitiet i Sjælland. En hidtil overset kilde til Øresundsregionens historie« (vedrørende Nordsjællands kyst fra Isefjorden langs Øresund til Kalvehave 1817-1919) og om Thelma Jexlevs pædagogiske »Herredstingene i middelalderen. En vigtig lokal faktor og en endnu vigtigere lokalhistorisk kilde« (om tingsvidner og med konkrete anvisninger på deres mulige anvendelse i forskningen). Også Hans H. Worsøes artikel om »Nye veje i dansk slægtsforskning« sætter tanker i gang hos læseren, idet efterfølgelsesværdige enkeltstudier og tendenser drages frem.

Geografisk, kronologisk og tematisk spænder bogens i alt tyve afhandlinger vidt. Den afsluttes, som sig hør og bør, med en bibliografi over fødselarens trykte arbejder. I alle måder er der tale om en smuk hilsen til Knud Prange på tresårsdagen.

Erik Gøbel

PETER ØRSTED: Romerne. Dagligliv i det romerske imperium. Gyldendal 1989. 256 s., illustreret. 198 kr.

Man har længe savnet en moderne romersk kulturhistorie på dansk. Dette behov har Peter Ørsted opfyldt med foreliggende populære værk, men i erkendelse af emnets omfang har han begrænset sig i tid til principatet, og i emne til dagliglivet... set med en fri borgers øjne. For at denne borger kan komme rundt i forskellige dele af riget og have en vis social position, har Ørsted valgt som gennemgående figur en soldat Saio, der rejser fra sin garnison i Britannien hjem til Syrien via de store byer ved Rhinen og Donau.

Denne Saio er ikke fiktiv, – det havde måske været bedre, om han var – men kendes virkelig fra en meget kort indskrift i Britannien, og Ørsted bruger ham som en slags introduktion til de forskellige emner. Han er jo soldat, og dette benyttes som indgangsværdi til at tale om hæren, imperiets opbygning og administration. Han bevæger sig ad de romerske veje, passerer aquadukter og så fremdeles, og man kunne noget drillende sige, at Saio er en forbløffende god iagttager, med øje for et væld af detaljer.

Det er et heldigt kunstgreb! Gennem personen Saio øser Ørsted op af sin uhyre viden uden, at det på noget tidspunkt bliver opremsning eller kedeligt, så bogen som helhed fremstår som et let læst, indlevende syntese netop i spændingsfeltet mellem historikerens forestillingsverden og den fortidige virkelighed (s.10), hvorfor den også skal anmeldes her.

Bogen er inddelt i 4 hovedafsnit: Imperiet, Byen, Landet, Familien. Det ligger i en naturlig forlængelse af Ørsteds videnskabelige produktion, at det er de 3 sidste, der har hans største interesse, hvor han tydeligt viser sig som elev af Weber i afsnittene om By og Land, mens hans fremstilling af familien, ikke byen, som det antikke samfunds grundlæggende enhed, så vidt jeg ved, er hans egen opfattelse. Navnlig må jeg fremhæve forfatterens personlige indleven i bogens to sidste underafsnit: »Romerske børn« og »Kvinde og mand. Mor og far«.

Den 'fortidige virkelighed' præsenteres for læseren ved et stort udvalg af billeder af huse og genstande, relieffer og mosaikker, samt citater fra indskrifter, papyri og antikke autores. Her kan man bebrejde forfatteren, at han godtager alle udsagn fra de skriftlige kilder, i hvert fald er forbeholdet overfor satirikere som Petronius og Juvenal meget beskedent, så beskedent, at den interesserede, men læge læser næppe bemærker det!

Billedteksterne er som helhed gode og dækkende i deres oplysninger, men man savner flere steder datering. Eksempelvis bruges på side 179-80 tre citater af Cato, Varro og Calumella til at belyse landbrugets udvikling, og der vises i denne forbindelse en mosaik fra Tunesien, uden at det oplyses, at den er i hvert fald 150 år senere end den yngste af de tre landbrugsforfattere.

Der findes visse sjuskefejl – eller smuttere, bl.a. spiser man med gaffel på s. 211. Det virker også pudsigt, at Saio, der angives at leve på Trajans tid, under sit ophold i Aquincum (Buda-Pest) kan diskutere både Marc Aurels markomannerkrig og Septimius Severus' magtovertagelse! (s.207). Man bemærker også med undren, at Petilius Cerialis, som var statholder i Britannien i 72-74, også omkom ved massakren i Teutoburgerwald i år 9! (s.23). Anmelderens nu skærpede opmærksomhed hefter sig derpå ved, at den gravskrift, der virkelig handler om slaget i Teutoburgerwald i oversættelsen (Billedtekst s.24) kommer til at lyde »... også hans frigivnes ben må begraves her...« (Min understregning) Nok er al oversættelse tolkning, men her er der tale om en tendentiøs tilføjelse til teksten.

Værre er de regulære fejl. I første kapitel om hæren præsenteres et lønningsregnskab for en soldat, bevaret på papyrus (Pap. Lat. I Geneve). Ørsted er ikke gået til den relevante monografi, hvor regnskabet er publiceret og diskuteret (G.Watson: *The Roman Soldier*. London 1969), men har benyttet Åse Bays udvalg af oversatte kilder til gymnasiebrug og blindt overtaget dennes forkerte datering. Yderligere har han fejllæst den danske tekst og firedoblet soldatens lønning ved at læse 'denar', hvor der står 'drachme', uden hensyn til at Åse Bay netop diskuterer og forklarer, hvorfor drachme her skal sættes lig sesterts.

Denne fejllæsning får konsekvenser på s. 220 i afsnittet om Familien, hvor han

forsøger at sammenligne de få oplysninger, vi har om leveomkostninger. men sammenligningen kommer til at halte, når der regnes med, at en soldat bruger 20 sesterts om ugen til mad, hvor det rigtige tal er 15 as (knap 4 sesterts).

Disse sidste punkter er mere end skønhedsfejl eller smuttere. Når forfatteren skriver en så god og fængslende bog, oven i købet i et engagerende og let læst sprog, får han en umiddelbar autoritet overfor de læge læsere, som er den angivne målgruppe. Jeg forudser, at bemærkningen »Ørsted skriver...« vil blive almindelig i denne gruppe. Men så har læseren også krav på, at de konkrete oplysninger er korrekte. Det er et moralsk krav til forfatteren! Disse fejl ændrer ikke på det rigtige i forfatterens overordnede betragtninger, og jeg ved godt, at Verden står endda, og Historien ikke ændres, men *historieskrivningen* og da navnlig den populære kunne lide skade.

Registret er desværre kun et for kort emneregister; f.eks. findes Magdalensberg, men ikke Pompeji. Ligeledes savner jeg et afsnit »Supplerende læsning«.

På trods af denne min kritik mener jeg stadig, at det er en bemærkelsesværdig god bog, helstøbt og inspirerende.

Niels M. Saxtorp

BIRGITTE BECH: Kristendommens billeder – en symbolverden. 1991. 174 sider. 178 kr. Rigt illustreret.

Denne bog vil det hele og når derfor desværre kun det halve. Den er delt op i fem hovedafsnit: 1. »billedet – et andet sprog«, 2. »da verdensbilledet blev Kristus-centreret«, 3. »kirkekunstens yndede motivkredse efter ca. 1200«, 4. »ikoner: den østlige kirkes billeder« og 5. »hvad er et symbol«. Det tredje afsnit om centrale motivkredse har yderligere fire sideordnede inddelinger efter følgende mytekredse: »paradistabet«, »inkarnationen« med et underafsnit om »Marias egen motivkreds«, »lidelsen og oprejsningen« og endelig »den yderste dag«.

Det er meget store emner at tage op til behandling og endda inden for 800 års kunsthistorisk billedproduktion, hvorfor det af læseren kræver en meget omfattende kulturhistorisk viden, større end man med rimelighed kan forlange af de fleste skoleelever, som bogen vist nok er rettet imod.

I det første afsnit er der en introduktion til billedlæsning med hensyn til formsprog, men det ses ikke hvorledes den skal anvendes i forhold til bogen, der »har lagt hovedvægten på tolkningen af motiverne«. I slutafsnittet anfører forfatteren, at »symboler er etiketter for følelser«, hvilket jo ikke er forkert, men det forklarer ikke den kommunikationsmæssige side ved anvendelsen af symboler. Symbolernes styrke som konventionelle tegn er at kunne meddele et præcist indhold som fx. vores trafikskilte gør det. Her er det ikke følelser, det drejer sig om men færdselsstyring.

På samme måde med den kristne symbolverden. Dens primære formål må altid være ved hjælp af et visuelt tegn at meddele et bestemt religiøst indhold og kun dette – ellers er det ikke religiøst. Den kunstneriske udformning derimod kan give symbolet følelsesladninger. Den sekundære og undertiden tilsigtede formål kan yderligere være at formidle en bestemt samfundsopfattelse, et ideologisk budskab eller en politisk holdning. Alle disse forhold er forfatteren helt klar over, men